

РОЗДІЛ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

ЕКОНОМІКО-ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ВИНИКНЕННЯ, ВИЛУЧЕННЯ ТА РОЗПОДІЛУ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОЇ РЕНТИ ПРИ ЕКСПЛУАТАЦІЇ НАДР

ECONOMIC AND LEGAL ASPECTS OF ORIGIN, WITHDRAWAL AND ALLOCATION OF NATURAL RESOURCE RENT IN EXPLOITATION OF THE SUBSOIL

Досліджено правові аспекти формування та перерозподілу природної ренти при експлуатації природних ресурсів. Виявлені основні недоліки правових норм та принципів з точки зору економічної ефективності при перерозподілі соціальних вигод від рентного доходу при експлуатації надр.

Ключові слова: перерозподіл природно-ресурсної ренти, суспільні блага, соціально-економічна модель, експлуатація надр, рентні платежі.

В статье исследованы правовые аспекты формирования и перераспределения природной ренты при эксплуатации природных ресурсов. Выявлены основные недостатки правовых норм и принципов с точки зрения экономической эффективности и перерас-

пределения социальных выгод от рентного дохода при эксплуатации недр.

Ключевые слова: перераспределение природно-ресурсной ренты, общественные блага, социально-экономическая модель, эксплуатация недр, рентные платежи.

In article legal aspects of formation and redistribution of a natural rent at operation of natural resources are investigated. The main shortcomings of precepts of law and the principles from the point of view of economic efficiency and redistribution of social benefits from investment income at operation of a subsoil are revealed.

Key words: redistribution of a natural and resource rent, public benefits, social and economic model, operation of a subsoil, rent payments.

УДК: 332.68:330.565:346.62

Галинська Ю.В.

к.е.н., доцент
кафедри управління
Сумський державний університет

Постановка проблеми. Підвищення загального рівня соціально-економічного розвитку суспільства неминуче супроводжується збільшенням споживання невідновних природно-мінеральних ресурсів, інтенсивною розробкою родовищ корисних копалин, тому видобування та ефективне використання природних ресурсів є однією з нагальних проблем сучасності. Регулювання питань рентних відносин в природокористуванні на рівні законодавства стає все більш актуальною проблемою та потребує негайного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню правового забезпечення видобування корисних копалин присвячене дисертаційне дослідження Кіріна Р.С. Окремі аспекти видобування та використання корисних копалин на дисертаційному рівні дослідили В.Г. Плахута, А.Р. Мухамедов, О.П. Шем'яков, Ю.В. Боковикова, С.Ю. Мареева. Певною мірою дослідженням цього питання займалися такі вчені-правознавці України, як: В.І. Андрейцев, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкова, І.М. Козьяков, С.М. Кравченко, В.Л. Мунтян, О.О. Погрібний та ін. Правовому забезпеченню суспільних відносин з приводу розробки родовищ корисних копалин приділяли увагу у своїх працях Н.Б. Мухітдінов, П.А. Манукян, М.Т. Осипов, В.П. Балезін, Ю.А. Чешенко, А.М. Бибочкин.

Проаналізувавши чинне законодавство у цій сфері та дослідивши наукові праці вчених-пра-

вознавців, можна дійти висновку про недостатнє висвітлення проблем правового регулювання видобування та використання корисних копалин. Також слід констатувати, що сучасне законодавство України у сфері видобування та використання корисних копалин знаходиться у стані розвитку, а тому йому притаманні такі риси, як непослідовність, незавершеність, деяка неузгодженість з іншими галузями права, відсутність чітких юридичних визначень та гарантій. Так на сьогодні в Україні немає чіткого механізму управління і належного державного нагляду за видобуванням і використанням корисних копалин, що призводить до безгосподарного ставлення гірничодобувних підприємств до мінеральної сировини та зростання необґрунтованих її втрат. Нерозв'язаною є також проблема геологічного вивчення і використання техногенних родовищ корисних копалин – відвалів видобутку і відходів збагачення та переробки мінеральної сировини, які містять цінні корисні копалини і мають промислове значення.

Ціллю статті є аналіз чинного законодавства України щодо формування, вилучення та розподілу рентного доходу при експлуатації природних ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси

її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу, від імені якого права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією України [1]. Відповідно до статті 13 Конституції України кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Разом з тим, згідно з частиною другою статті 16 Кодексу України про надра спеціальні дозволи на користування надрами в межах конкретних ділянок надаються спеціалізованим підприємствам, установам і організаціям, а також громадянам, які мають відповідну кваліфікацію, матеріально-технічні та економічні можливості для користування надрами. Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» передбачено, що в порядку спеціального використання природних ресурсів громадянам, підприємствам, установам і організаціям надаються у володіння, користування або оренду природні ресурси на підставі спеціальних дозволів, зареєстрованих у встановленому порядку за плату для здійснення виробничої та іншої діяльності, а у випадках, передбачених законодавством України, – на пільгових умовах. Оскільки згідно із Конституцією України кожний громадянин України має право користуватись природними об'єктами права власності українського народу відповідно до закону, а держава має забезпечити захист прав усіх суб'єктів права власності, зазначена конституційна норма є визнанням виняткової ролі природних ресурсів у забезпеченні гідних умов життя наших громадян, економічного та й політичного суверенітету держави. Така позиція законодавця, який від імені Українського народу ухвалив Конституцію України, реалізується й у статті 14 Основного Закону України, де додатково стосовно землі визначено, що вона є основним національним багатством і перебуває під особливою охороною держави. Але Кодекс України про надра не тільки не встановлює дієвих механізмів реалізації та захисту прав власності українського народу, а й передбачає, що без будь-яких застережень право користування корисними копалинами як ресурсами надр нарівні з українськими суб'єктами може бути надано іноземним юридичним особам та громадянам [2]. Аналогічно без визначення дієвих механізмів забезпечення задоволення конституційного права українського народу і до того ж щодо всіх природних ресурсів, визначений порядок користування ними і статтею 38 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища». Таким чином зазначеними нормами Кодексу та Закону всупереч Конституції України не забезпечене спеціальне, адекватне вимогам Конституції України законодавче врегулювання порядку користування природними ресурсами [3].

Чинним законодавством передбачені *підстави виникнення та припинення права природокористування*. Право природокористування певного суб'єкта виникає і здійснюється на підставі юридичних актів, які пов'язують норму права, суб'єктивні права і обов'язки конкретного суб'єкта. З ними відповідно пов'язана вся суть правовідносин. Юридичні факти поділяються залежно від їх зв'язку з індивідуальною волею на юридичні події і юридичні дії. Юридичний факт є підставою здійснення права загальнодоступного природокористування. Так закон пов'язує виникнення цього права із самим актом вольової дії громадянина по вільному перебуванню в лісі, збиранню дикорослих плодів, ягід, грибів тощо [4].

Юридичні дії як підстава виникнення права природокористування становлять складну юридичну сукупність, що включає: волевиявлення (клопотання, заяву) особи про надання їй у користування або у власність природного об'єкта, його частини, компонента для вилучення з нього корисних властивостей або якостей; прийняття рішення (постанови) компетентних державних органів або організацій, підприємств, установ, незалежно від форм власності; відведення в натурі (на місцевості) природного об'єкта (або частини, компонента); видачу відповідного документа, який посвідчує право користування даним природним об'єктом [5]. Право користування природними об'єктами може виникнути також у зв'язку з користуванням основним об'єктом природи, переданим у користування або у власність. Як зазначено у дослідженні Кіріна Р.С., процесу виникнення права видобування корисних копалин притаманна певна непослідовність, а іноді й некоректність етапів, нечіткість, нелогічність чи просто відсутність дефінітивних норм щодо окремих категорій нормативно-правових актів, що носить не тільки міжрівневий (законодавчий та підзаконний), а й міжгалузевий характер, самі ж акти не рідко змістовно неузгоджені, з наявними прогалинами [6]. *Припинення* (повністю або частково) права природокористування може бути на деякий час або змінено тільки на підставах та в порядку, передбачених законом. Повне припинення права природокористування настає, коли природокористувач позбавляється права користування на весь наданий йому природний об'єкт. Частковим припиненням вважається вилучення у природокористувача тільки частини природного об'єкта із збереженням за ним права користування залишеною частиною. Підстави припинення (повністю або частково) права користування природними об'єктами передбачені у спеціальних статтях відповідних кодексів і законів про природні ресурси. Дія всіх видів права природокористування спільною підставою його припинення є добровільна відмова від права користування природним об'єктом

або його частішою, коли відпала потреба в ньому. Обов'язково припиняється повністю або частково природокористування громадян, яке здійснюється всупереч цілям і вимогам, передбаченим відповідними документами на той або інший вид природокористування [7].

Також, як зазначають науковці [7,6], у нашій країні найслабшим місцем залишається питання оформлення дозвільної документації. Слід зазначити, що в Україні створена науково необґрунтована складна, міжгалузєва дозвільна система в сфері видобування і використання корисних копалин. Зокрема, видобування корисних копалин розглядається як діяльність з користування надрами (дозвіл), господарська діяльність (ліцензія) та діяльність підвищеної небезпеки (дозвіл). При цьому можливі різні способи отримання дозволів на здійснення такої діяльності: 1) конкурсний; 2) позаконкурсний (безаукціонний); 3) аукціонний; 4) конкурсний (альтернативний або безальтернативний) по угодам про розподіл продукції; 5) безконкурсний по угодам про розподіл продукції; 6) тендерний (закритий або відкритий) [8].

Об'єктом плати за використання надр при видобуванні корисних копалин є обсяг погашених балансових запасів корисних копалин.

Для суб'єктів підприємницької діяльності діє єдиний норматив плати щодо кожної одиниці погашених або видобутих балансових запасів корисних копалин у розмірі одного відсотка ціни реалізації одиниці видобутої мінеральної сировини без урахування податку на добавлену вартість

Відповідно до чинного законодавства України передбачені наступні види природо-ресурсних рентних платежів:

- збір за користування радіочастотним ресурсом України;
- плата за землю;
- плата за користування надрами;
- рентна плата за нафту, природний газ і газовий конденсат;
- збір за спеціальне використання води [9].

Розподіл ренти через систему оподаткування може здійснюватися шляхом:

- встановлення підвищених ставок податку на дохід/прибуток фізичних та юридичних осіб, що здійснюють спеціальне природокористування;
- встановлення акцизів на реалізацію природної сировини або митних платежів (у разі експорту добутих природних ресурсів);
- встановлення спеціальних прямих загальнообов'язкових платежів для кожного виду природокористування – природоресурсних рентних зборів [10].

За своєю економічною суттю податки є фінансовими відносинами між державою та платниками податків з метою створення загальнодержавного централізованого фонду коштів, необхідних для

виконання державою її функцій. Податки виступають одним із головних інструментів у руках держави в здійсненні економічної та соціальної політики. Вирішення зазначених завдань прямо залежить від обсягів надходжень податкових платежів. Вони являють собою обов'язкові та за юридичною формою індивідуальні безвідплатні платежі фізичних і юридичних осіб, впроваджені державою з визначенням їх розмірів, порядку та строків сплати до бюджетів різних ланок або до державних цільових фондів. Як відомо, податки з'явилися з розподілом суспільства на прошарки та виникненням державності, як «внески громадян, необхідні для утримання... публічної влади...» [11]. В історії розвитку суспільства жодна держава не змогла обійтись без податків, оскільки для виконання своїх функцій по задоволенню колективних потреб вона потребує певну суму коштів, які можуть бути зібрані тільки через податки. Виходячи з цього, мінімальний розмір податків визначається сумою витрат держави на виконання мінімуму її функцій: управління, освіта, охорона здоров'я, оборона, суд, охорона порядку. Чим більше функцій має держава, тим більше вона вимушена збирати податків.

В Законі України від 18 лютого 1997 року № 77/97-ВР «Про внесення змін до Закону України "Про систему оподаткування"» і в розробленому та 13 червня 2000 року ухваленому Верховною Радою України у Податкового кодексу України плата, відрахування та податки відокремлені для конкретизації їх суттєвості, економічного змісту та призначення. Крім того, податки, плати та відрахування базуються на відмінних принципах, які враховуються при виданні та використанні на практиці нормативно-правових актів з питань оподаткування. Податки та податкові платежі – це форма надходження коштів державі від інших форм власності, перехід власності з особистої та колективної форми в державну.

У доходах бюджету виділяється група неподаткових платежів. Відмінність їх від податків проста і впливає з їх функціонального призначення. Податки – це фіскальний інструмент формування доходів бюджету. Неподаткові ж платежі такого призначення не мають [12].

Закон України від 18 лютого 1997 року № 77/97-ВР «Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування» із змінами до нього передбачає, що під податком, збором та обов'язковим платежем до бюджетів та до державних цільових фондів розуміються обов'язкові внески до бюджету відповідного рівня або до державного цільового фонду, здійснювані платниками в порядку та на умовах, що визначаються законами України з питань оподаткування [13]. Таким чином, податки виражають обов'язок всіх юридичних та фізичних осіб, що отримують доходи, брати участь у формуванні державних фінансових

ресурсів. Тому податки виступають найважливішою складовою фінансової політики держави в сучасних умовах. Аналізуючи законодавство щодо рентних платежів та податків, виникає запитання які платежі слід вважати податками, а які – ні. Адже частина коштів юридичними та фізичними особами вноситься не до бюджету, а до державних цільових фондів.

З позицій платника податків нема ніякої різниці, як називається той чи інший платіж і на що він в подальшому буде спрямований. Так чи інакше для платника податків він є витратами і посередньо або опосередковано збільшує ціну товарів, робіт і послуг. Ці витрати спочатку покладаються на виробника, а потім перекладаються на споживача зазначеної продукції. У фінансовій термінології застосовуються три терміни, що відображають платежі, – це плата (збір), відрахування (збори) та податок (збір). Плата (збір) передбачає певну еквівалентність відносин платника з державою. Її розмір залежить від розміру ресурсів, які використовуються платником, а надходження плати визначаються державною власністю на ці ресурси [14]. Якщо держава втрачає право власності на них, то вона втрачає й ці доходи. Прикладом плати є плата за землю, збір за спеціальне використання природних ресурсів, збір за забруднення навколишнього природного середовища, рентні платежі, плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності, державне мито. Значною мірою частина цих платежів має відшкодувальний характер, оскільки вони є платою за отримання дозволу на певні види діяльності, а також платою за послуги, які надаються державою. Платник у відповідь на внесену ним плату державі отримує відповідні дії держави, наприклад видача торговельного патенту. Відрахування (збори) передбачають цільове призначення платежів. Використання цих коштів може бути певним або частковим за призначенням. Наприклад, часткове цільове призначення має збір за геологорозвідувальні роботи, що виконуються за рахунок державного бюджету, оскільки кошти сплачуються до державного бюджету, в загальній сумі якого це цільове призначення втрачається.

Як зазначає В. Комарницький в законодавстві, відколи його створено, якщо брати за точку відліку 1991 рік, відбулися досить істотні трансформації Засади податкової політики в галузі природокористування стали радикально іншими після зміни 1998 року правового статусу фондів охорони навколишнього природного середовища, у яких нагромаджувалися кошти від зборів за його забруднення та частина коштів за використання природних ресурсів. Із розряду позабюджетних вони перейшли до бюджетних (їх внесено до складу державного та місцевих бюджетів). Окрім того, у Законі «Про охорону навколишнього природного середовища»

та інших законодавчих актах терміни «плата», «платежі» у контексті спеціального використання природних ресурсів, забруднення навколишнього природного середовища були замінені на «збір», «збори» [15]. Стосовно останньої зміни в законодавстві слід зазначити, що вона має винятково прагматичний характер, спрямована на закріплення того, що вже реально склалося, а не на забезпечення подальшого вдосконалення системи оподаткування в цій сфері. Йдеться про те, що до 1998 року в Україні чітко сформувалися дві паралельні системи оподаткування – земельна, що ґрунтувалася на Земельному кодексі, Законі «Про плату за землю» (у редакції закону від 19.09.1996 року) та інших нормативно-правових актах, та екологічна, яка застосовувалася відповідно до Закону «Про охорону навколишнього природного середовища». Для визначення інших видів оподаткування у сфері природокористування було запропоновано термін «збір за спеціальне використання природних ресурсів», «збір за забруднення навколишнього природного середовища». Отже, замість того, щоб формувати єдину систему платежів у сфері природокористування, законодавець пішов шляхом її розмежування. Однак і в закріпленому Законом «Про охорону навколишнього природного середовища» вигляді система оподаткування в цій сфері не є оптимальною. Зокрема тому, що не відбиває всієї різноманітності видів платежів за використання природних ресурсів, до яких належать не тільки збори, а й власне платежі [16]. Наприклад, плата за користування надрами (ст. 28 Кодексу про надра) включає: збори за геологорозвідувальні роботи, збори за видачу спеціальних дозволів, акцизний збір та платежі за користування надрами; плату за користування надрами в цілях, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин на території України (для зберігання газу, нафти, газоподібних та інших рідких нафтопродуктів; витримування виноматеріалів, виробництва і зберігання вино продукції; вирощування грибів, овочів, квітів та інших рослин тощо); платежі за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного та місцевого значення на території України в межах її континентального шельфу та виняткової (морської) економічної зони [17]. Також, як зазначають фахівці [18; 17; 12], є всі підстави для перегляду базових положень з оподаткування природокористування, які передбачено Законом «Про охорону навколишнього природного середовища». У ньому потрібно систематизувати всі види платежів (зборів), що стягуються за користування природними ресурсами. Плата за спеціальне природокористування має, зокрема, включати збори (платежі) за забруднення навколишнього природного середовища, плату за землю (земельний податок, а також орендну плату за земельні ділянки держав-

ної та комунальної власності), рентні платежі за окремі природні ресурси, акцизний збір, що встановлюється (у разі одержання користувачем надр наднормативного прибутку) за окремими видами мінеральної сировини, яка видобувається з родовищ з порівняно кращими гірничо-геологічними й економіко-географічними характеристиками. Підводячи висновки можна сказати, що основне призначення плати за користування природними ресурсами – позитивно впливати на економічну мотивацію суб'єктів, котрі отримали ці ресурси в цільове використання. Тому необхідно впорядкувати законодавче регулювання відносин, що виникають у зв'язку зі справлянням платежів (зборів) за спеціальне природокористування. Та основним завданням, на думку науковців, тут є забезпечення систематизації норм, що регулюють окремі види платежів у цій сфері.

Висновки. Підводячи підсумки, ми виділили цілий ряд проблем, які потребують вирішення для ефективного природокористування в Україні та справедливого розподілу природно-ресурсної ренти:

- в Україні порядок освоєння різних видів родовищ корисних копалин не враховує форму власності земель, під якими вони розташовані;

- сучасна система вітчизняного законодавства у сфері видобування корисних копалин має доволі розгалужену структуру, якій в той же час бракує єдиного понятійно-термінологічного апарату;

- спостерігається певна неузгодженість дій, коли передбачені законом урядові акти нерідко приймаються з запізненням або зовсім не приймаються;

- порядок отримання дозволів на розвідку та розробку родовищ корисних копалин в Україні не передбачає, як правило, їх видачу на споріднені види надрокористування, а також позбавляє можливості вступати у орендні відносини з приводу видобування корисних копалин;

- не сформовано правового забезпечення сталого механізму видобування корисних копалин, незважаючи на наявність у чинному Кодексі України про надра та Гірничому Законі України низки правових норм;

- в Україні немає чіткого механізму управління і належного державного нагляду за використанням і охороною надр, що призводить до безгосподарного ставлення гірничодобувних підприємств до мінеральної сировини та зростання необґрунтованих її втрат;

- відсутні фундаментальні дослідження з питань надрокористування.

Відсутність комплексного дослідження інституту права видобування корисних копалин в межах українського права зумовлює необхідність теоретичного визначення його поняття, видів, об'єктно-суб'єктного складу, практичного вирішення орга-

нізаційного, процесуального, економічного та юрисдикційного забезпечення, а також виявлення перспектив розвитку та вдосконалення законодавства, що регулює відносини у сфері видобування та використання корисних копалин. Також необхідно встановлення правових норм, які б мали врегулювати: порядок введення родовищ корисних копалин в промислово-дослідну розробку; порядок проведення геологорозвідувальних робіт на ділянках, де здійснюється видобування корисних копалин; геологічне вивчення та організації робіт на ділянках надр заповідних об'єктів і територій; правонаступництво гірничих підприємств, що ліквідуються і консервуються.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Конституція України Стаття 13 : статті Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/kz/konstitutsiya-ukrajini/rozdil-1-zagalni-zasadi/10965-stattya-13-konstituciya-ukrajini-2013-statti-konstituciji-ukrajini>.

2. Конституція України Стаття 14 : статті Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/kz/konstitutsiya-ukrajini/rozdil-1-zagalni-zasadi/10966-stattya-14-konstituciya-ukrajini-2013-statti-konstituciji-ukrajini>.

3. Конституція України Стаття 38 : статті Конституції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo-ukraine.org.ua/resyrsi/kz/konstitutsiya-ukrajini/rozdil-2-prava-svobod-i-ta-obov-yazki-lyudini-i-gromadyanina/10991-stattya-38-konstituciya-ukrajini-2013-statti-konstituciji-ukrajini>.

4. Гетьман А.П., Шульга М.В. Екологічне право України, 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/getman_ekopu/part6/605.htm.

5. Право природокористування: поняття й види. Загальне та спеціальне природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/1955/26/>.

6. Кірін Р.С. Правове забезпечення видобування корисних копалин// автореф.дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук, Київ – 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe.

7. Підстави виникнення та припинення права природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bibliograph.com.ua/ecologicheskoe-pravo-2/17.htm>.

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. N 459 «Про порядок видачі дозволів на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду і встановлення лімітів використання ресурсів загальнодержавного значення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/459-92-%D0%BF>.

9. Платежі за ресурси, їх види і нормативи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buklib.net/books/25439/>.

10. Писаренко В.Н. Основные подходы к экономической оценке природных ресурсов / Писаренко П.В., Писаренко В.В. // Агроэкология, Полтава 2008. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.agromage.com/stat_id.php?id=580.

11. Маркс К., Энгельс Ф. Твори, 2-ге вид.. – Т. 21. – С. 171. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/M/MARKS_Karl,_ENGEL'S_Fridrih/_Marks_K.,_Engel's_F.html.

12. Сокур Є. Деякі актуальні питання правового регулювання рентних платежів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/deyaki-aktualni-pitannya-pravovogo-regulyuvannya-rentnih-platezhiv-v-ukrayini.html>.

13. Закон України Про внесення змін до Закону України «Про систему оподаткування» від 18 лютого 1997 року №77/98-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/77/97-%D0%B2%D1%80>.

14. Збори за спеціальне природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://ua-referat.com/%D0%97%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8_%D0%B7%D0%B0_%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1

%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.

15. Комарницький В.М. Поняття права спеціального природокористування [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stationline.org.ua/pravo/100/17040-ponyattya-prava-specialnogo-prirodokoristuvannya.html>.

16. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища від 05.03.1998 р. // Відомості Верховної Ради України. .»– 1998. – № 34. – Ст. 230.

17. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 41, ст. 546) [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

18. Порядок справляння платежів за користування надрами для видобування корисних копалин, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 р. № 264 // Урядовий кур'єр. – 2008. – 30 квітня.

19. Закон України «Про плату за землю» N 309-VI (309-17) від 03.06.2008 } [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2535-12>.

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

INSTITUTIONAL ENSURING PUBLIC ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN UKRAINE

У статті обґрунтовано роль та необхідність інституціоналізації процесу громадського екологічного управління. Охарактеризовані стан та тенденції розвитку вітчизняних громадських екологічних об'єднань у контексті становлення громадянського суспільства. Визначені особливості та специфіка інституціоналізації громадських екологічних об'єднань, а також основні чинники їх функціонування. Обґрунтовано напрями удосконалення інституціонального забезпечення громадського екологічного управління в Україні.

Ключові слова: громадське екологічне управління, інституціональне забезпечення, громадські екологічні об'єднання, чинники, розвиток.

В статті обґрунтовано роль і необхідність інституціоналізації процесу общественного экологического управления. Охарактеризованы состояние и тенденции развития отечественных общественных экологических объединений в контексте становления гражданского общества. Определены особенности и специфика институционализации общественных экологических объединений, а также основные факторы их функционирования. Обоснованы направления совершенствования институционального обеспечения общественного экологического управления в Украине.

туционализации общественных экологических объединений, а также основные факторы их функционирования. Обоснованы направления совершенствования институционального обеспечения общественного экологического управления в Украине.

Ключевые слова: общественное экологическое управление, институциональное обеспечение, общественные экологические объединения, факторы, развитие.

This paper deals with the role and the need to institutionalize the process of public environmental management. The author gives a characteristic of the state and development trends of domestic public environmental organizations in the context of civil society incipience. The author has identified peculiarities and specifics of institutionalization of public environmental associations, and key factors of their functioning. The author substantiates directions of improving institutional support of public environmental management in Ukraine.

Key words: public environmental management, institutional support, public ecological associations, factors, development.

УДК 338.24 : 502.35

Самойленко Ю.І.

здобувач

Інститут агроекології

і природокористування

Національна академія аграрних наук

Постановка проблеми. Сучасні тенденції наростання протиріч в еколого-економічних системах різних рівнів диктують необхідність форму-

вання відповідних систем екологічного управління. Без перебільшення можна стверджувати, що саме криза управлінської діяльності є однією з голо-